

Negativ social arv

- kan de pædagogiske læreplaner gøre en forskel?

Intern individuel skriftlig prøve i Individ, institution og samfund

Maj 2010

Spørgsmål 1: Negativ social arv

Prøvenummer: 5834

Årgang: 2008 O

Sider: 16 - anslag: 24 733

Indholdsfortegnelsen

Indledning.....	3
Problemformulering	3
Afgrænsning	4
Metode/disposition.....	4
Teori.....	4
Social arv.....	4
Socialt udsatte børn/risikobørn.....	7
De pædagogiske læreplaner – hvad siger loven?.....	7
Analyse	8
Diskussion.....	10
Kan læreplanerne gøre en forskel?	11
Konklusion	13
Litteraturliste.....	15

Indledning

De fleste børn i Danmark – faktisk hele 96 procent af de 3-5-årige¹ – går i børnehave eller dagpleje. I det mange børn opholder sig mange timer om dagen i et dagtilbud, er det klart, at vi som pædagoger, har en stor indflydelse på og spiller en stor rolle i børnenes hverdag. Det er derfor forståeligt nok, at der fra lovgivningsmæssig side stilles krav, som vi pædagoger skal leve op til, for det er et stort ansvar at tage vare på fremtidens Danmark.

De pædagogiske læreplaner gjorde sit indtog i dansk lovgivning i 2004, og det blev obligatorisk for alle daginstitutioner at udarbejde pædagogiske læreplaner, der som navnet indikerer, skulle sætte yderligere fokus på børns læring i de danske daginstitutioner. Læreplanerne blev fremlagt som et pædagogisk redskab, der skulle bidrage til udviklingen af pædagogikken, men også som et led i indsatsen for at bryde med negativ social arv.

Det har længe været et ønske på den politiske dagsorden, at bryde med den cirkel af negativ social arv, der er at finde i Danmark. I 2002 udtalte Anders Fogh Rasmussen², at *vi skal udvikle et samfund, hvor det er muligt at bevæge sig fra bistandsklient til bankdirektør*³. I forbindelse med læreplanerne var det tanken, at give børnene – især de socialt udsatte - de mest grundlæggende forudsætninger for at klare sig godt i uddannelsessystemet og senere på arbejdsmarkedet – *børnehaver og skoler er ... de centrale institutioner, hvor man virkelig kan gøre en forskel*⁴, står der i regeringens udspil til bekæmpelsen af negativ social arv.

Problemformulering

Hvordan kan jeg som pædagog, bruge de pædagogiske læreplaner som værktøj i det pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn med henblik på at bryde negativ social arv?

- ~ Hvilke muligheder vil arbejdet med de pædagogiske læreplaner byde på, og hvilke begrænsninger vil jeg møde i dette arbejde?
- ~ Hvilken indflydelse har indførelsen af loven om de pædagogiske læreplaner i 2004 haft på det pædagogiske arbejde med at bryde negativ social arv?

¹ *En god start til alle børn*, s. 18.

² Anders Fogh Rasmussen, daværende statsminister

³ *Social arv: fra bistandsklient til bankdirektør*, Morgenavisen Jyllandsposten, 02.10.2002.

⁴ *En god start til alle børn*, s. 18.

Afgrænsning

Jeg har i min opgave valgt at fokusere på arbejdet med de pædagogiske læreplaner indenfor normalområdet, trods de pædagogiske læreplaner også bruges som værktøj inden for specialområdet. Jeg har samtidig fravalgt at lave en detaljeret redegørelse for de pædagogiske læreplaner, da mit fokus i stedet vil hvile på læreplanernes sammenhæng med negativ social arv, samt de udfordringer, der kan opstå i arbejdet hermed specielt i forhold til socialt udsatte børn.

Metode/disposition

Jeg vil i min teoridel undersøge og komme nærmere ind på begrebet social arv – her vil jeg blandt andet anvende Bourdieu – og begrebet socialt udsatte børn/risikobørn. Herefter vil jeg, med særlig fokus på de socialt udsatte børn, kort redegøre for de pædagogiske læreplaner i lovmæssig sammenhæng.

I min analyse vil jeg komme ind på, hvad der i 2004 var årsagen til indførslen af de pædagogiske læreplaner, og hvad der var regeringens målsætning hermed. Herefter vil jeg komme nærmere ind på, hvordan læreplanerne kan bruges i praksis, samt hvilke muligheder og begrænsninger, som er at finde. Jeg vil her tage udgangspunkt i nogle af de udsagn og reaktioner, som implementeringen af pædagogiske læreplaner frembragte.

I mit diskussionsafsnit vil jeg sætte analysens resultater op mod læreplanernes oprindelige målsætning samt inddrage teorien. Jeg vil afslutningsvis diskutere, hvorvidt læreplanerne har haft den effekt på det pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn, som det var regeringens ønske. Her vil jeg bl.a. inddrage en evaluering af læreplanerne, som blev foretaget i 2006.

Jeg vil i min konklusion opsamlende svare på min problemformulering.

Teori

Social arv:

I undervisningen har vi gennemgået tre forskellige hovedbetydninger for begrebet social arv⁵:

- Forøget risiko for at børn udvikler sociale problemer pga. et belastet opvækstmiljø. Ofte bruges betegnelsen risikobarn.
- Chanceulighed, fx med hensyn til at opnå uddannelse betinget af forældres samfundsmæssige position.

⁵ IIS-undervisning ved Kaj Storgaard Jensen, lektion 1-3, 24.02.10.

- Forældrenes alvorlige sociale og psykiske problemer som er stærkt determinerende for, at børnene får problemer af samme karakter.

Der findes mange definitioner på begrebet social arv, som i 1967 blev skabt af den svenske børnepsykiater Gustav Jonsson i forbindelse med en doktordisputats⁶. Jonsson egen definition lyder: *et fra generation til generation videregivet afvigende og asocialt livsmønster*⁷.

En anden definition findes, hvis du slår begrebet op i psykologisk pædagogisk ordbog: *tilegnelse af viden, holdninger og personlighedstræk gennem opvækstmiljøet; barnets overtagelse af forældrenes personlighedstræk og dermed udfoldelsesmuligheder*⁸.

Begrebet kan både anvendes med positiv betydning og negativ betydning. Det sidst nævnte, negativ social arv, anvendes hyppigt – også indenfor politik. Socialministeriet udgav i januar 2006 en publikation, som omhandlede regeringens strategi til at bekæmpe negativ social arv, og heri defineres begrebet social arv som: *De problemer, som børn og unge har, som de bærer med sig til voksenlivet, og som kan henføres til deres familiebaggrund. Det kan være, fordi forældrene har nogle individuelle vanskeligheder som misbrug eller psykisk sygdom, eller fordi forældrene af andre årsager ikke har ydet børnene og de unge den nødvendige støtte*⁹.

Bente Jensen¹⁰ (BJ), lektor ved DPU, kobler i en publikation, udgivet af Socialforskningsinstituttet, følgende kommentar til begrebet: *Social arv handler ikke kun om sociale uligheder, der overføres fra forældre til barn. Social arv er også reproduktion af de sociale uligheder, der opstår i samspillet mellem samfund, lokalmiljø, daginstitution og familie*¹¹.

Til at forstå hvad det er, som 'arves' fra generation til generation, kan den franske sociolog Pierre Bourdieus habitus-begreb benyttes. Habitus er¹²:

- ... en praktisk sans, der virker gennem os, uden at vi tænker over det
- ... ikke kun knyttet til individet, den er også båret af social relation

⁶ Gustav Jonsson (1967): *Delinquent boys, their parents and grandparents*, Psykologisk pædagogisk ordbog, s. 226

⁷ *Social arv – et begreb til debat*, Pædagoguddannelsen på tværs, s. 410

⁸ Psykologisk pædagogisk ordbog, s. 431

⁹ *Lige muligheder for alle børn og unge – regeringens strategi til at bekæmpe negativ social arv*, s. 4

¹⁰ Lektor ved Danmarks Pædagogiske Institut, Institut for Læring med specielt henblik på forskning i social arv, udsatte børn, tidlig indsats ud fra et perspektiv om organisatorisk læring og innovation.

¹¹ *Kan daginstitutioner gøre en forskel? En undersøgelse af daginstitutioner og social arv*, s. 8

¹² *Et sociologisk blik på pædagogik*, Pædagoguddannelsen på tværs, s. 139

- ... båret oppe af den position i samfundet, som den enkelte indtager, og de sociale relationer, som positionen bæres oppe af
- ... resultatet af både en individuel og en social proces og lægger en kropslig og mental ramme om forgribelsen af verden

Det der arves, er altså nogle handlekompetencer, som er indlejret i kroppen – nogle kompetencer vi ikke gør brug af bevidst, idet det er en sædvane for os¹³. Kompetencerne er knyttet til individet og til individets samfundsmæssige sociale relationer, og denne habitus har indvirkning på, hvordan individet forstår, opfatter og handler i verden.

Bourdieu taler i forbindelse med habitus om fire kapital former¹⁴:

- Økonomisk (fx indkomst, ejendom og økonomi)
- Kulturel (fx livsstil, sprog, viden, uddannelse, kompetencer)
- Social (fx relationer, arbejde, netværk)
- Symbolsk (fx ære, prestige)

Gennem udveksling af ressourcer mellem de forskellige sociale lag og grupper kan den enkelte gruppe opretholde og udvikle sin kapitalsammensætning fra den ene generation til den næste¹⁵.

I denne opgaves sammenhæng er det spændende at kigge nærmere på menneskets sociale og kulturelle kapital, idet Bourdieu ser en sammenhæng mellem den kulturelle kapital og menneskets sociale placering i samfundet.

I det danske uddannelsessystem anses viden og netværk som værende at foretrække, og her igennem kan individet opnå anerkendelse i samfundet, samt få adgang til samfundets øvrige kapitaler. Problemer opstår for de individer, der ikke mestrer de kulturelle koder – fx de socialt udsatte børn¹⁶ – de hægtes af, og dermed kan der tales om en reproduktion af den sociale arv. Socialt udsatte børn, som gennem deres opvækst ikke er blevet præsenteret for eller har tillært sig de kulturelle koder, er ligesom deres forældre

¹³ *Surhedens anatomi, Mere anerkendelse i børnehøjde*, s. 81.

¹⁴ De tre første punkter: IIS-undervisning ved Kaj Storgaard Jensen, lektion 1-3, 03.03.10. Det sidste punkt: *Surhedens anatomi, Mere anerkendelse i børnehøjde*, s. 82.

¹⁵ *Et sociologisk blik på pædagogik, Pædagoguddannelsen på tværs*, s. 139

¹⁶ Henviser til afklaring af begrebet under overskriften *Socialt udsatte børn/risikobørn*.

allerede koblet af samfundet i en vis forstand, og kan dermed have svært ved fx at begå sig socialt, tage imod læring og gennemføre en uddannelse¹⁷.

Socialt udsatte børn/risikobørn:

10 % af danske 3½-årige vokser i dag op i familier med sociale belastninger¹⁸.

Et risikobarn er et barn, som er vurderet at høre til en risikogruppe, hvor der er reel fare for, at barnet udvikler psykiske el. sociale handicap, fx i form af (...) social udstødning; faktorer der medfører risiko, er især (...) kronisk fattigdom, forældre med ingen eller lav uddannelse, (...) begrænset stabilitet i familien, alkoholiserede eller stofmisbrugende forældre, vold, (...) [og] omsorgssvigt¹⁹.

I pjecen *En god start for alle børn*²⁰, udgivet af Socialministeriet i 2003 i forbindelse med indførelsen af pædagogiske læreplaner i daginstitutionerne, er udsatte børn ...karakteriseret ved ikke at få støtte og opbakning hjemmefra – ingen højtlesning eller hjælp til regnestykkerne. Samtidig matcher udsatte børn og unges sociale kompetencer ikke de forventninger, de mødes med fx i skolen...²¹

En anden definition lyder på børn, som befinder sig i risikozonen for at blive ekskluderet fra fællesskaberne i dagtilbuddet og dermed [er] i fare for mistrivsel og manglende læring... [og] ...hvis hindringer for læring opstår som følge af deres vanskelige opvækst- og livsbetingelser²².

Der er mange forskellige betegnelser for disse børn, som har behov for særlig støtte. Jeg har min opgave valgt at bruge udtrykket socialt udsatte børn, inspireret af Jensens definition, som lyder: *Børn, der er eller kan blive udsatte i institutioner, skolen og det senere uddannelsessystem som konsekvens af en række socialt belastede baggrundsfaktorer, som forældres indkomst, uddannelsesniveau, arbejdsløshed og familiestatus*²³.

De pædagogiske læreplaner – hvad siger loven?

Den 1. august 2004 trådte loven om indførelsen af pædagogiske læreplaner²⁴ i kraft, og det blev dermed obligatorisk for alle daginstitutioner, at udarbejde en pædagogisk læreplan for børn i alderen ½-2 år og i

¹⁷ Til afklaring af begrebet habitus har jeg også hentet information i: Jensen, Bente: *Social arv – om social arv, ulighed i livschancer og målgrupper og forskningsmæssige perspektiver for HPA-intervention*, s. 12-15.

¹⁸ *En god start til alle børn*, s. 5.

¹⁹ *Pædagogisk psykologisk opslagsbog*, s. 206.

²⁰ *En god start til alle børn*. Publikation udgivet af Socialministeriet, 2003.

²¹ *En god start til alle børn*, s. 19.

²² *Børn og unge, Pædagoguddannelsen på tværs*, s. 58.

²³ *Social arv, pædagogik og læring i daginstitutioner*, s. 35.

²⁴ *Lov om ændring af lov om socialt service (pædagogiske læreplaner i dagtilbud til børn):*
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=20055>

alderen 3-6 år med følgende indhold: *Den pædagogiske læreplan skal med udgangspunkt i sammensætningen af børnegruppen beskrive dagtilbuddets arbejde med mål for læring og indeholde overordnede pædagogiske beskrivelser af relevante mulige aktiviteter og metoder. Herudover skal det beskrives, hvordan udsatte børns læring understøttes. Læringsmålene er fælles overordnede mål for, hvilke kompetencer den pædagogiske læringsproces i dagtilbuddet skal lede frem imod*²⁵. Læreplanen udarbejdes i hver enkelt institution og hvordan læreplanen til dagligt bruges i den pædagogiske praksis, er overladt til institutionen selv, dog er der krav om, at planen skal behandle seks, fra lovgivningsmæssig side, fastlagte temaer²⁶. Den pædagogiske læreplan skal godkendes af den enkelte institutions forældrebestyrelse samt af Kommunalbestyrelse. Der opstilles også krav om, at læreplanernes virkning i praksis løbende dokumenteres, samt at den pædagogiske læreplan én gang årligt evalueres af forældrebestyrelsen og revideres om nødvendigt.

I *Bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner*²⁷ bliver indsatsen i forhold til børn med særlige behov – herunder socialt udsatte børn – yderligere uddybet. Heri fremgår det, at det kræves, at der i tilrettelæggelsen af læringsmiljøer, tages hensyn til børnenes forskellige forudsætninger, og desuden skal læreplanen indeholde overvejelser om læringsmål, metoder og aktiviteter i arbejdet med børn med særlige behov. Det forventes også, at der i udarbejdelsen af de pædagogiske læreplaner tages hensyn til lokale forhold: *...såsom dagtilbuddets geografiske placering, fysiske muligheder [og] børnegruppens sammensætning (alder, køn, handicap, sociale og kulturelle baggrunde samt sproglige forudsætninger m.v.)*²⁸.

Analyse

Jeg vil i dette afsnit komme nærmere ind på årsagen til, at regeringen besluttede at indføre obligatoriske læreplaner i daginstitutionerne, samt fremstille nogle af de reaktioner, der opstod i forbindelse med regeringens udspil.

Det skabte debat, da Ministerudvalget for negativ social arv og social mobilitet på et pressemøde i juni 2003 fremlagde udspillet *En god start til alle børn*²⁹ – et udspil der, ifølge regeringen, skulle lægge op til en bekæmpelse af negativ social arv. Regeringen satsede på, at en ny strategi var vejen frem og målsætningen

²⁵ Lov om ændring af lov om socialt service (pædagogiske læreplaner i dagtilbud til børn), § 8a, stk. 2.

²⁶ De seks temaer: Barnets alsidige personlige udvikling; Sociale kompetencer; Sprog; Krop og bevægelse; Natur og naturfænomener; Kulturelle udtryksformer og værdier er yderligere beskrevet i pjecen *Leg og lær – En guide om pædagogiske læreplaner til alle dagtilbud og forældre med børn i dagtilbud*.

²⁷ *Bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner*.

²⁸ *Bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner*, § 3, stk. 2.

²⁹ *En god start til alle børn*. Publikation udgivet af Socialministeriet, 2003.

lød: ...at forbedre disse udsatte børns chancer fra starten og give dem reelle muligheder for at udnytte deres potentialer³⁰. Regeringen ville sætte ind på tre områder, hvoraf det ene hed *Styrkelse af børns kompetencer*.

Det var blandt andet OECD's Pisa-undersøgelse³¹, som viste, at danske folkeskoleelever rent fagligt lå på OECD-gennemsnittet, der grundet undersøgelsens utilfredsstillende resultat, fik politikerne i gang med at undersøge, hvorvidt ressourcerne i daginstitution og skole kunne udnyttes bedre med det mål, at styrke børnenes kompetencer. Regeringen mente³², at kompetenceopbygning var det mest afgørende i indsatsen for at bryde negativ social arv. Ifølge regeringen skulle der arbejdes med mere målrettet og styret læring i daginstitutionerne med det formål, at give børnene – især de socialt udsatte – den nødvendige ballast til den kommende skolegang, samt lette overgangen mellem daginstitution og skole. Hermed fremlagde regeringen den kommende lov om obligatoriske læreplaner i dagtilbud.

Niels Egelund (NE), professor fra DPU, så mange muligheder i implementeringen af pædagogiske læreplaner. Han synes, at et øget fokus på læring i daginstitutionerne var godt, og han pointerede, at han, i modsætning til mange andre, så en stor sammenhæng mellem leg og læring. Han så også fordele i, at børnene allerede i børnehaven stifter bekendtskab med skolens kultur for at undgå, at børnene rammes af et stort kulturchok, eftersom de to kulturer er meget forskellige. NE mener dermed, at læreplanerne kan bidrage til en mere glidende overgang mellem daginstitution og skole. I forhold til socialt udsatte børn og læreplanernes indvirkning derpå, siger han: *Vi svigter de svageste blandt børnene, hvis vi ikke stiller nogen krav til dem, før de kommer i skole, og det i mange tilfælde er for sent*³³.

BUPL³⁴ var også, som udgangspunkt, positivt indstillet overfor indførelsen af læreplanerne, idet de kunne bidrage til et større fokus på daginstitutionernes betydning, samt sætte fokus på den læring, som allerede foregik i det pædagogiske arbejde med børnene. Læreplanerne kunne også styrke daginstitutionernes kvalitet og bidrage til styrkelsen af pædagogerne faglighed. Udover det så BUPL læreplanerne som et godt forhandlingsredskab overfor kommunen i forbindelse med at sikre de nødvendige ressourcer til implementeringen af lovforslaget. I forhold til regeringens udspil om, at læreplanerne skulle bidrage til at bryde den negative sociale arv, var BUPL ikke begejstrede. De mente ikke, at læreplanerne alene kunne bryde den sociale arv, samt sikre at socialt udsatte børn får en mere harmonisk overgang fra daginstitution til skole. De mente tværtimod, at læreplanerne ville medføre mere papirarbejde, og at det ville tage tid fra

³⁰ *En god start til alle børn*, s. 6.

³¹ Organisation for Economic Co-operation and Development, 2002.

³² På baggrund af en nedsat ekspertgruppes undersøgelse med tilknytning til forskningsprogrammet om social arv, Socialforskningsinstituttet.

³³ *Børneffjendsk bureaukrati eller rettidig omhu*, interview: Erik Sigsgaard og Niels Egelund, Politiken, 08.02.2004.

³⁴ Forbundet for pædagoger og klubfolk, *BUPL's syn på pædagogiske læreplaner 2004*.

det pædagogiske arbejde med børnene. BUPL ytrede dermed ønske om flere ressourcer og dermed mere tid til det enkelte barn³⁵.

Børneforskeren Erik Sigsgaard (ES) så også på læreplanerne med et kritisk blik i forhold til de ressourcer, der stilles til pædagogernes rådighed, og som svar på, om læreplanerne kunne være med til at bryde negativ social arv, udtalte han: *Der findes ikke forskningsmæssigt belæg for, at børn fra belastede familier i særlig grad vil drage fordel af læreplaner. De lider ofte under for negativ og for lidt voksenkontakt og udvikler derfor svag selvværdsfølelse og særlige adfærdsmønstre, der gør det svært for dem at få venner. Skal disse børn hjælpes, sker det bedst gennem rigelig og positiv kontakt til institutionens voksne under frie former. Læreplaner og skoleficering af dagtilbuddene kan gøre disse børns institutionsliv endnu sværere, end det er i forvejen*³⁶.

Diskussion

Sammenfattende kan man sige, at der, set ud fra overstående synspunkter, både er muligheder og begrænsninger at finde i forbindelse med implementeringen af læreplanerne. Jeg vil i dette afsnit sætte de forskellige meninger op mod hinanden, samt koble dem til regeringens målsætning med læreplanerne med henblik på, at komme nærmere ind på de udfordringer læreplanernes indtog har givet den pædagogiske praksis i forhold til arbejdet med socialt udsatte børn.

Hvis vi starter med NE's reaktion, så mener han, at vi hjælper de udsatte børn ved at have et større fokus på læring i daginstitutionerne og dermed på forhånd præsentere dem for skolens kultur, inden de reelt starter. Dette stemmer meget fint overens med regeringens hensigt: *Leg og læring er ikke modsætninger, men tværtimod hinandens forudsætninger (...) Udsatte børn og unges sociale kompetencer [matcher] ikke de forventninger, de mødes med fx i skolen: De forstår ikke "koderne" og er derfor bagud på forhånd. Det betyder, at der i børnehaven og skolen skal gøres en særlig indsats for, at de udsatte børn kan følge med de andre*³⁷. Pædagogerne skal altså ved hjælp af læreplanerne bidrage til, at børnene forstår og mestrer de kulturelle koder – eller sagt på en anden måde, at børnene bliver en del af den anerkendte kulturelle kapital. Her igennem kan vi pædagoger så hjælpe og støtte børnene i den proces det er, at bryde ud af den negative sociale arvs cirkel.

³⁵ Regeringsudspil får hånd medfart, Politiken, 27.06.2003

³⁶ Børneffjendsk bureaukrati eller rettidig omhu, interview: Erik Sigsgaard og Niels Egelund, Politiken, 08.02.2004.

³⁷ En god start til alle børn, s. 17 og 19.

BUPL så, som nævnt i analysen, generelt på læreplanerne med positive øjne, og én af årsagerne var, at læreplanerne, ifølge BUPL, kunne lægges i forlængelse af de værdier, de i deres pædagogiske profil har fastsat. For eksempel er én af værdierne baseret på, at det pædagogiske arbejde tager afsæt i børnenes potentialer frem for deres mangler, og det kan nemt kobles til regeringens målsætning om, at de socialt udsatte børn skal have mulighed for, at udnytte deres evner og potentialer. Altså mente BUPL, at læreplanerne kunne formidle det, som allerede foregik i de pædagogiske institutioner, ud til det omgivende samfund.

Kritikken fra BUPL, og også delvis fra ES, lød på mangel på ressourcer i forhold til det ekstra papirarbejde, som læreplanernes implementering ville kræve. ES mente, at de manglende ressourcer gjorde institutionslivet sværere for de socialt udsatte børn. Argumentet fra BUPL's side lød på, at der siden 1990'erne er kommet 70.000 flere børn i institutionerne, men ikke mere personale. I regeringens udspil står der: *En ny strategi for at bryde den negative sociale arv handler ikke primært om ressourcer (...) Det handler (...) om at bruge midlerne inden for de eksisterende rammer bedre og mere målrettet, og det handler om at omprioritere.* Henriette Kjær³⁸ udtalte dog kort efter præsentationen af udspillet: *De steder, hvor man allerede i dag arbejder med læreplaner, har man gjort det inden for de økonomiske rammer, men vi er åbne over for at se, om det her skal følges af yderligere ressourcer.*

Kan læreplanerne gøre en forskel?

Det er nu knap seks år siden, at loven om pædagogiske læreplaner i daginstitutionerne trådte i kraft, og det er derfor muligt, afslutningsvis, at kigge på, om læreplanerne indtil nu har haft den indflydelse på pædagogers arbejde med de socialt udsatte børn, som det var hensigten.

I 2006 igangsatte Familie- og forbrugsministeriet en evaluering³⁹ af de pædagogiske læreplaner. Evalueringen blev varetaget af UdviklingsForum, NIRAS Konsulenterne, AKF⁴⁰ og EVA⁴¹.

Først vil jeg rette blikket mod pædagogerne, som umiddelbart har taget læreplanerne til sig i praksis, samt ser en mening i, at bruge dem i arbejdet med børnene i institutionerne – se Tabel 6.1⁴².

³⁸ Henriette Kjær, daværende socialminister

³⁹ *Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner*, rapport udgivet af Ministeriet for Familie- og Forbrugsanliggender.

⁴⁰ Amternes og kommunernes Forskningsinstitut

⁴¹ Danmarks Evalueringsinstitut

⁴² *Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner*, s. 82.

Tabel 6-1: Daginstitutionsledere: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner?

	Meget uenig	Uenig	Enig	Meget enig	I alt
Arbejdet med de pædagogiske læreplaner er overflødigt – det giver os ikke noget nyt, som vi ikke havde i forvejen (n = 816)	25%	58%	13%	4%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere

I tabellen fremgår det, at hele 83 % af de adspurgte daginstitutionsledere er uenige i, at arbejdet med læreplanerne er overflødigt, og BUPL's formand bekræftede i 2008, at pædagogerne er tilfredse med læreplanerne. Han udtalte samtidig: *Det er fornuftigt at sætte fokus på, hvad børn skal have ud af at gå i børnehave*⁴³. Pædagogerne udtrykker desuden, at læreplanerne har bidraget til en større pædagogisk faglighed, og det har øget kvaliteten af den pædagogiske praksis.

I henhold til NE's udtalelse om, at leg og læring hænger sammen, er denne mening også at finde blandt pædagogerne, som ikke mener at den øgede fokus på børns læring har haft betydning for børnenes leg⁴⁴.

Så helt generelt er pædagogerne glade for at bruge læreplanerne som værktøj i den pædagogiske praksis, men mere spændende i denne opgave er det, at se på, om læreplanerne har haft indvirkning på det pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn. Til at illustrere dette, vil jeg fremhæve endnu et par tabeller fra evalueringen – tabel 6-18 og tabel 6-19⁴⁵.

Tabel 6-18: Daginstitutionsledere og dagplejeledere: I hvilken grad har processen omkring udarbejdelse af den pædagogiske læreplan øget opmærksomheden på de udsatte børn i institutionen?

	Daginstitutionsledere (n = 830)	Dagplejeledere (n = 181)
Slet ikke	6%	2%
I ringe grad	26%	22%
I nogen grad	46%	58%
I høj grad	23%	19%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og blandt dagplejeledere

Som det fremgår i tabel 6-18, så mener over halvdelen - 59 % - af de adspurgte daginstitutionslederne, at arbejdet med læreplanerne har skabt et øget fokus på de socialt udsatte børn i institutionen, men når det kommer til, om læreplanerne har bidraget til indsatsen overfor disse børn, mener 53 % af daginstitutionslederne, at det har de ikke (tabel 6-19). Til dette resultat siger Lars Barfod⁴⁶: *Det er blandt*

⁴³ Plan for babyer: Omstridte læreplaner er en succes, Berlingske Tidende, 10.03.08.

⁴⁴ Pædagogiske læreplaner – godt i gang, Børn & Unge, 29/2006.

⁴⁵ Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner, s. 95.

⁴⁶ Lars Barfod, daværende minister for familie- og forbrugeranliggender

andet de børn, som har størst behov for, at læring er en naturlig del af dagtilbuddet. Så det skal der selvfølgelig gøres noget ved. Den kommende pædagoguddannelse har fokus på at understøtte nye pædagogers viden om læreplaner og udsatte børn. Derudover vil jeg arbejde for, at der bliver afsat midler, der skal gå målrettet til at opkvalificere det eksisterende personale i forhold til arbejdet med (...) udsatte børn⁴⁷. BJ understreger i sin udmelding herom, at det tager tid at implementere læreplanerne som en del af pædagogikken.

Tabel 6-19: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om pædagogiske læreplaner: Pædagogiske læreplaner er især til gavn for indsatsen over for de udsatte børn/risikobørnene?

	Daginstitutionsledere (n = 775)	Dagplejeledere (n = 171)
Meget uenig	6%	7%
Uenig	47%	42%
Enig	37%	37%
Meget enig	10%	15%
I alt	100%	100%

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt daginstitutionsledere og blandt dagplejeledere

Til sidst vil jeg lige tilføje, at evalueringen tilmed pegede på, at læreplanerne ikke har bidraget til en mere harmonisk overgang fra institution til skole, som det ellers var ønsket⁴⁸. I forhold til ES's bekymring omhandlende de ressourcer, pædagogerne stilles til rådighed, viser evalueringen, at kun meget få institutioner har fået bevilget ekstra personaletimer til implementeringen af læreplanerne⁴⁹, og det fremgår også, at institutionerne ikke har de fornødne ressourcer til at arbejde målrettet med de socialt udsatte børn⁵⁰.

Konklusion

Jeg har gennem mit arbejde med opgaven fundet ud af, at de pædagogiske læreplaner er et godt værktøj i det pædagogiske virke, når det kommer til at udvikle pædagogikken, sætte fokus på børns læring og til at se det enkelte barn i institutionen. Kravet om, at der i tilrettelæggelsen af læringsmiljøer skal fremgå, hvordan der tages hensyn til det enkelte barn, er meget brugbart, idet der i den forbindelse også bliver sat fokus på de socialt udsatte børn og deres behov – de inkluderes i den læring, som foregår i institutionerne. Når det kommer til læreplanernes indflydelse på den negative sociale arv, er det, som nævnt i diskussionen, bevist at de indtil videre ikke har haft den store effekt. Dog synes jeg alligevel, jeg kan se noget fornuftigt i, at der

⁴⁷ Pædagogiske læreplaner – godt i gang, Børn & Unge, 29/2006.

⁴⁸ Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner, s. 85-86.

⁴⁹ Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner, s. 37.

⁵⁰ Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner, s. 100.

på daginstitutionsområdet sættes ind i forsøget på at komme den negative sociale arv til livs. Børnene opholder sig meget i institutionerne, så her kan vi pædagoger, nok på sigt, have indflydelse på at den sociale arv, så vidt det er muligt, brydes, idet pædagogerne kan bidrage til, at de socialt udsatte børn udvikler deres kapitalsammensætning, og dermed give dem redskaber til, at kunne agere mellem de forskellige sociale lag.

Dog mener jeg, som Lars Barfod, at der skal lægges et større fokus på, hvordan pædagogerne kan arbejde med læreplanerne i forhold til de socialt udsatte børn, for usikkerheden skaber i praksis begrænsninger i det pædagogiske arbejde med disse børn. Siden Lars Barfods udtalelse i 2006 er der sket ændringer. I 2007 kom den nye pædagoguddannelse og i 2009 lancerede Indenrigs- og socialministeriet et efteruddannelsesstilbud til medarbejdere og ledere i dagtilbud blandt andet med henblik på at give pædagogerne metoder og arbejdsformer i arbejdet med socialt udsatte børn⁵¹.

Så udviklingen taget i betragtning er jeg sikker på, at vi er på vej i den rigtige retning – på vej mod at kunne bruge læreplanerne som det brugbare pædagogiske værktøj det er – også i arbejdet med de socialt udsatte børn.

Jeg mener dog, en af de største udfordringer i forbindelse med det pædagogiske arbejde med læreplanerne er de manglende ressourcer, som jeg også i opgaven har været inde på. Vi pædagoger mangler ressourcer til, at arbejde mere målrettet med læreplanerne i det hele taget og især til at tage ekstra hånd om de socialt udsatte børn. Denne udfordring har jeg også stiftet bekendtskab med i mine praktikker – der går virkelig meget tid med at udforme læreplanerne, at dokumentere og evaluere. Jeg ser imidlertid ikke det store arbejde med læreplanerne som spildt. Jeg tror til gengæld, det er enormt brugbart, men ressourcerne er altså for små og jeg synes, det i praksis er tydeligt, at der går en del tid fra børnene. Der er desværre heller ikke udsigt til flere ressourcer, tværtimod. I 2007 blev der indført nationale sprogscreeninger af 3-årige i daginstitutionerne og krav om børnemiljøvurderinger.

⁵¹ *Udsatte børn*. Hæfte udgivet af Servicestyrelsen, 2009.

Litteraturliste

Bøger:

Hansen, Mogens; Thomsen, Poul; Varming, Ole (2008): *Psykologisk pædagogisk ordbog*, Hans Reitzels Forlag, 16. udgave, 1. oplag.

Jensen, Kaj Storgaard; Kildevang, Helle (2008): *Social arv – et begreb til debat I*: Hamre, Bjørn; Høyer, Bodil (red.), *Pædagoguddannelsen på tværs*, Frydenlund.

Jensen, Bente (2007): *Social arv, pædagogik og læring i daginstitutioner*, Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 1. oplag.

Jerlang, Espen; Jerlang, Jesper (2001/2006): *Pædagogisk psykologisk opslagsbog*, Hans Reitzels Forlag, 2. udgave, 1. oplag.

Kornerup, Ida: *Børn og unge I*: Hamre, Bjørn; Høyer, Bodil (red.), *Pædagoguddannelsen på tværs*, Frydenlund.

Lauritzen, Johny: *Et sociologisk blik på pædagogik I*: Hamre, Bjørn; Høyer, Bodil (red.), *Pædagoguddannelsen på tværs*, Frydenlund.

Riber, Jørgen (2007): *Surhedens anatomi I*: Hertz, Berit (red.); Iversen, Frank (red.) *Mere anerkendelse i børnehøjde*, Dansk psykologisk forlag, 1. udgave, 1. oplag.

Publikationer:

Leg og lær – En guide om pædagogiske læreplaner til alle dagtilbud og forældre med børn i dagtilbud. Publikation udgivet af Ministeriet for Familie og Forbrugsanliggender, 2004.

Elektroniske kilder:

BUPL's syn på pædagogiske læreplaner 2004. Hentet 18. maj 2010:

http://bupl.dk/paedagogik/paedagogiske_temaer/paedagogiske_laereplaner/bupls_syn_paa_paedagogiske_laereplaner_2004?OpenDocument

En god start til alle børn. Publikation udgivet af Socialministeriet, 2003. Hentet 13. maj 2010:

<http://pub.uvm.dk/2003/socialarv/pdf/indhold.pdf>

Evaluerings af loven om pædagogiske læreplaner, rapport udgivet af Ministeriet for Familie- og Forbrugsanliggender i samarbejde med UdviklingsForum, NIRAS Konsulenterne, AKF og EVA, august 2006. Hentet 19. maj 2010:

<http://www.sm.dk/Temaer/sociale-omraader/Boern-unge-og-familie/dagtilbudsomraadet/dagtilbud/paedagogiske-laereplaner/Sider/Start.aspx>

Jensen, Vibeke Bye: *Pædagogiske læreplaner – godt i gang*, Børn & Unge, 29/2006. Hentet 19. maj 2010:

Lige muligheder for alle børn og unge – regeringens strategi til at bekæmpe negativ social arv. Publikation udgivet af Socialministeriet, 2006. Hentet 13. maj 2010:

<http://www.sm.dk/TEMAER/SOCIALE-OMRAADER/BOERN-UNGE-OG-FAMILIE/UDSATTE-BOERN-OG-UNGE/NEGATIV-SOCIAL-ARV-LIGE-MULIGHEDER/Sider/Start.aspx>

Udsatte børn. Hæfte udgivet af Servicestyrelsen, 2009. Hentet 19. maj 2010:

<http://www.servicestyrelsen.dk/default.asp?id=148369&sshow=1&itemid=152479>

Hentet fra - www.retsinformation.dk:

LOV nr. 224 af 31/03/2004: *Lov om ændring af lov om socialt service (pædagogiske læreplaner i dagtilbud til børn).* Hentet 15. maj 2010: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=20055>

BEK nr. 684 af 25/06/2004: *Bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner.* Hentet 15. maj 2010: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=20135>

Hentet fra - www.sfi.dk:

Jensen, Bente: *Kan daginstitutioner gøre en forskel? En undersøgelse af daginstitutioner og social arv.* Publikation udgivet af Socialforskningsinstituttet, 2005. Hentet 13. maj 2010:

<http://www.sfi.dk/Default.aspx?ID=4681&Action=1&NewsId=178&PID=9267>

Jespersen, Katrine: *Socialt udsatte børn i dagtilbud.* Publikation udgivet af Socialforskningsinstituttet, 2006. Hentet 13. maj 2010:

<http://www.sfi.dk/Default.aspx?ID=4681&Action=1&NewsId=71¤tPage=3&PID=9267>

Hentet fra - www.informedia.skoda.emu.dk:

Ditlev, Niels: *Social arv: fra bistanndsklient til bankdirektør,* Morgenavisen Jyllandsposten, 02.10.2002. Hentet 16. maj 2010:

<http://infomedia.skoda.emu.dk/ms/GetArticleFull.aspx?outputFormat=Full&Duid=Y3487892>

Fuglsang, Jacob: *Konfrontation: Børneffjendsk bureaukrati eller rettidig omhu,* interview: Erik Sigsgaard og Niels Egelund, Politiken, 08.02.2004. Hentet 16. maj 2010:

<http://infomedia.skoda.emu.dk/ms/GetArticleFull.aspx?outputFormat=Full&Duid=e0168e29>

Nielsen, Peter Christian: *Plan for babyer: Omstridte læreplaner er en succes,* Berlingske Tidende, 10.03.08. Hentet 14. maj 2010:

<http://infomedia.skoda.emu.dk/ms/GetArticleFull.aspx?outputFormat=Full&Duid=e0dea6c2>

Vennekilde, Line Vaaben: *Regeringsudspil får hånd med fart,* Politiken, 27.06.2003. Hentet 16. maj 2010:

<http://infomedia.skoda.emu.dk/ms/GetArticleFull.aspx?outputFormat=Full&Duid=e008b4c4>

Forsidebilledet hentet på: http://abpworld.files.wordpress.com/2009/11/user_85_trist_sepia.jpg